

Mustafa Tören Yücel

Ceza Yargılaması Gerçeği: Psiko-Sosyo-Juridik Açıdan Yargılamanın Paradoksal Öznelliği, Makûl Süre Ve Segmentli Duruşma

Yargılama sürecinde olguların değerlendirilmesi son derece önemlidir. Ne var ki, bu değerlendirmede objektiflik savı gerçekçi olamayacaktır. Her sosyal uğraş gibi yargılama da beşeri zaaf ve hatalarla yüklü kişilerce yapılmaktadır. J.Frank tarafından ortaya konulan aşağıdaki formül bu bağlamda oldukça anlamlıdır:

$$MK = N \times O$$

MK: Mahkeme Kararı

N : Norm

O : Olgu

Yargılamada en can alıcı parametre olguların saptanmasıdır. Yukarıdaki formüldeki O'nun yanlış veya hatalı tayini hatalı bir karara götürecektir. Örneğin tazyik altındaki sanığın itirafının bir olgu olarak kabul edilmemesi gerekir. Gerçekte saptanan olgular görünüşte objektif olgu, aslında hakimnin objektif olgular yerine geçirdiği subjektif olgulardır.

Hakim maddi kanıt dışında, olguların tam olarak bilgisine değil, ancak kendisine tanıklık yoluyla aktarılabilecek tanıkların olgular hakkındaki fikirlerine sahip olabilecektir. Tanıklık yoluyla olguların değerlendirilmesinde hakimnin işlevi tarihçiye benzer; hakim, tarihçi gibi geçmişte olan olgular hakkında aktarılan bilgilere sahiptir. Olguların değerlendirilmesi, tümünden tanıkların ifadelerine dayandığı hallerde durum daha da zorlaşmaktadır. Çünkü, gerçekte vuku bulan olaylar, söylenen sözler, mahkemeye ve hakimnin önüne kendiliklerinden yürüyüp gelmezler. Hakim, bunları insai hatalara gebe tanıkların beyanlarından öğrenecek; bir bakıma tahmin işleminde bulunacaktır. Bu durumda, mahkemelerce saptanan olguların gerçek ve eski olgulara uygunluğu (objektifliği) hakkında bir güvence söz konusu değildir.

Hakim siyah cübbesini giyip kürsüye çıktığında kendini her türlü önyargı ve tercihlerden kurtararak, duygusuz, heyecansız bir varlık olduğu hakkındaki sanı bir öyküden ibarettir. İşte hakimlerin olguların değerlendirilmesinde yürüttüğü tahmin işleminde bir hukuki durumu diğerine tercih ettiren saikler merkezi sinir sistemi gibidir. Bu belirlemede, yargılama sürecinde hakimlerin insan oldukları, insan olmaları nedeniyle insani hata ve zayıflıklara sahip kişiler olduğu unutulmamalıdır.

Hakimlerin kişilik özellikleri, duygusallığı ve ön yargıları

Çeşitli hakimlerin örneğin bir kanunun aynı maddesini farklı yorumlamaları (Yargıtay & Anayasa yargısında muhalif görüşler-muhalefet şerhleri) onların bir otomat olmayıp, farklı kişilik ve düşünce yapısına sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durum ise, hakimlerin farklı sosyal, ekonomik ve ideolojik çevrelerden gelmeleri kadar ve hatta daha çok farklı psikolojiye sahip olmalarından doğmaktadır. İşte, yargılama işlevi ve yöntemlerinin açıklığa kavuşturulmasında "psikoloji" olmazsa olmaz türünden bir gereksinmedir. Yargılama sürecinde en önemli faktörler psikolojik olanlardır.

İnsan aklı çocuklukta bile boş bir A4 formundaki kâğıt değildir. Genetik, çevre ve eğitim belli durumlara karşı tutumumuzu etkileyerek alışkanlıklar yaratır (ön yargı) ve bu, bir dereceye kadar karar vermeyi kolaylaştırır.

İlgi, çeşitli görüş ve tercihler yaşamın esasını oluşturur. Ancak ölüm mutlak duyarsızlık nedenidir. Hakimlerden istenen soğukkanlılık, onun tüm sosyal etkilerden kendini uzak tutmasını gerektirmez.

Diğer taraftan o, avukat, taraf ve tanıklara karşı bilinç dışı sempati ve antipatilerin etkisi ile tepki gösterebilir.

İşte J.Frank'ın yargılama süreci sonunda karar verme formülü

$MK = N * O$ gerçekte $MK = N * \bar{O}$ (öznel olgu) formülüne dönüşmektedir.

Öznel olgu: Hakimi etkileyen etmenler ve hakimnin kişiliğinin karışımı olan öznel olgulardır. İşte bu psikolojik gerçekler, kişilerin kendisine yabancı saik ve dürtüler karşısında adalet dağıtmak zor bir iştir. Bazen dış görüntüler en titiz, en kılı kırk yaran bir hakimi de yanıltabilir...Eksik bir bilgi, sahte bir belge, yalancı bir tanık, dar görüşlü bir bilirkişi; bir masumun mahkûmiyetine neden olabilir.

"Adalet perisinin gözü bantlı olmasının ötesinde körlüğü de söz konusu olabileceğinden, adalet psikolojisi ve adli tıbbın rol ve etkinliği küçümsenmeyecek ölçüdedir.

Özet olarak, yargılama üç aşamalı bir seçim işlemidir.

1. Tanıklar geçmişte gözlemledikleri çıplak, ham olaylar hakkında bir seçim yapmakta ve seçimleri yalnızca onların görme, işitme, dokunma veya tatma duyularına dayalı olmakla sınırlı kalmayıp, seçim yaptığı sıradaki duygusal durumu, eğilimi veya yalancı alışkanlık haline getirmesi gibi niteliklerden etkilenmektedir.
2. Sözlü olarak ifade veren tanıklar farklı beyanda bulunduklarında duruşma hakimi bu beyanlardan bazılarını inanıp bazılarını göz ardı etmek suretiyle bir seçim yapmaktadır.
3. Duruşma hakimi, önceden seçilmiş olan bulgulardan tipiklik açısından normun unsurlarına uygun olanları seçerek bir sonuca varmaktadır. Karar sürecindeki bu psikolojik dinamikler gerçeğini Charles Darwin otobiyoğrafisinde, "kendi teorisi ile uyumlu olmayan tecrübi bulguları dikkatlice not ederken, teorisini pekiştirenleri ise her zaman hatırladığını" belirlemek suretiyle vurgulamıştır.

İşte, tanıkların tanığı durumundaki duruşma yargıçlarının tanıkların aşağıda değinilen zaafiyetlerinden etkilenebileceği; yargıçların belleğinin de multi-medya (ses, görüntü ve metin) içerikli olmadığı unutulmamalıdır. Bu açıklamalar çerçevesinde, suç gerçeğine ait bulgular, ilk önce tanıklarca ve sonra da gerçeği bulması gerekenlerce olmak üzere iki kez yeniden oluşturulmaktadır. İşte, böylece yargılama sonuçta öznellik üstüne oluşturulan bir öznelliktir. İşte bu gerçeği algılayan A.Gide, kaygısını "insan adaletinin ne denli kuşku verici ve iğreti bir nesne olduğunu" belirterek dile getirmiştir.

Kişilerin savunma amaçlı veya hayali yalan söylemeleri gerçeği karşısında, hakimlerin tanık beyanlarını değerlendirmesi oldukça önemli bir işlevdir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Tanıkların söylediklerinden ancak yarısının “doğru” olduğu; geri kalanın ise “yanlışlığı” (yalan veya hata ile yapıldığı) psikolojik olarak saptanmıştır. Hukuk eğitiminde kurumlar, kavramlar, temel yasalar ve ilgili maddeleri; staj sırasında ise pratiği öğretilmekte ise de; yargılamanın özü olan “gerçeğin ne olduğunu saptama” konusu çok az işlenmektedir. Ekseri hakimler de ceza yargılamalarının %90, hukukta ise %70’inde hukuka ilişkin soruların ana mesele olmadığından bilgi sahibi değillerdir. Ne soruların ana mesele olmadığından bilgi sahibi değillerdir. Ne var ki, ceza yargılamasında can alıcı soru: “oldu mu? veya olmadı mı?” şeklinde olgu saptanmasına yönelik olmaktadır⁽¹⁾.

Almanya’da 1.100 yargılanmanın yenilenmesi dosyasının analizi sonucunda, ciddi suçlara ilişkin 50 mahkûmiyette tanıkların ilk duruşmada sanık aleyhine yalan beyanda bulundukları belirlenmiş; her yıl birkaç bin kadar mahkeme kararının yanlış verilmesi olasılığına değinilmiştir⁽²⁾. R.Bender’in Almanya’da 624 dava dosyası üzerinde yaptığı incelemede mahkemenin tanıkların yalnızca %3 üne inanmadığı saptandı.

Psikolojik teoriye göre; doğru ifadeler, fazla ayrıntı içermeli; kişinin tekrarlanan sorgulamadaki yanıtları, büyük ölçüde aynılık göstermemelidir. Yine bu tür tanıkların daha doğal, düzensiz bir biçimde ifade verdikleri gözlenmektedir.

Bu teorileri test etmek üzere Dr.Köhnken (Kiel Üniversitesi Psikoloji Bölümünde). Almanya’da islahevinde bulunan 16 ve 17 yaşlarında test grubuna bir eşya hırsızlığını içeren bir film gösterdi. Denekteki kızlardan bir grubunun hikâyeyi kasden yanlış aktarması ve masum bir kişiye kuşkuyu yönlendirmesi istendi. Bunların ifadeleri, hadiseyi mümkün olduğunca doğru anlatmaları istenilenlerle karşılaştırıldığında; farklar çarpıcı bir görünüm kazandı. Yalan söylemesi istenilen kızlar (hikâyeyi kendiliğinden akledenlerle oranla) daha kısa cümleler kullandı. Bunlar aynı zamanda daha yavaşça konuştu ve fazla retorik, süsleme (herkesin bildiği gibi, sizin bildiğiniz gibi; hemen hemen, her nasılsa) yoluna gittiler⁽³⁾.

Genel bir teori olarak, “ilk ifadenin en iyisi olduğu” göz ardı edilmemelidir. Eğer ifade yalnızca olay ile ilgili ise veya ifade veren kişinin sorgulaması sıcağı sıcağına oluyorsa bu teori bir kural olarak geçerlidir. İfade veren kişinin anlatımı aniden olmayıp bir süre sonra olduğunda kişi kendini ifade vermeye hazırlamaktadır. İlk verilen ifadenin

(1) Bkz. Ian M. L. Hunter, Memory - Facts and Fallacies, Penguin Books, 1961; M. S. Guttman and H. Weihs, Psychiatry and The Law. New York, 1952 pp. 360-379. H. Münsterberg, On the Witness Stand, New York, 1908 pp. 39-69 N. Kunter Ceza Muhakemesi Hukuku, 1989, İstanbul, s.635.

(2) German Courts too gullible, says legal study. The German Tribune, 15.2.1984 p.14; R. Bender & S. Röder, Tatsachenfeststellung vor Gericht München, 1981.

(3) M.T. Yücel, “Japon Ceza Adaleti Sistemi” Yargıtay Dergisi, C.11 (Ocak - Nisan 1985) Sayı: 1-2, s.62; İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi 6/d. maddesindeki “çapraz sorgulama”nın usul hukuku ve pratiğine intikali için düzenleme yapılmalıdır. Bu bağlamda Sözleşmenin 5 ve 6. maddeleri için Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Divanınca verilen kararlar sonucu yeni bir usul hukuku oluştuğu gözardı edilmemelidir. “Her sanık.. iddia tanıklarını sorguya çekmek veya çekirtmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı şartlar altında davet edilmesini ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek ... hakkına sahiptir.” (Sözleşme md. 6/2/d). Çapraz sorgu için Milletvekili M.Pabuçoğlu’nun Yasa teklifi bkz. Balıkesir Barosu s.44 (Kasım 1992) s.17.

güvenirliğinin ne derece yüksek olduğu zamanla unutulmakta ise de, tek tek detaylar göz önüne alındığında ilk alınan ifadenin yargılaması devam eden davayı desteklediği ve güvenli bir şekilde amaca ulaşmayı sağladığı görülmektedir.

Hakimler tanıkların, özellikle, kesinlik içeren konuşmaları; üstüne basa basa ifade vermeleri halinde de dikkatli olmalıdırlar. Araştırma sonucunda sunulan delilin gerçek dışı olduğunun saptandığı 100 davadan 70’inde delilin bu şekilde verildiği belirlenmiştir. Hakimlerde delil psikolojisi konusunda bilinçlenme sağlama bakımından hukuk fakültelerinde verilen kriminoloji/adalet psikolojisi eğitiminin yeterli olmamasının ötesinde hakimler için sorgulama (çapraz sorgu) teknikleri ve delil psikolojisi konusunda Türkçe yayın da yok denecek derecedir.

SORGULAMA VE TANIK DİNLEME SANATI

Hukuk eğitiminde (çapraz) sorgulama tekniği ve delil ikame psikolojisi zorunlu unsurlar olarak belirmektedir. Çapraz sorgulama ile önceden tasarlanmış yalanlar önlenebilmektedir. Nitekim, Japonya’da yalancı tanıklığa karşı bu sorgulamaya çokça başvurulmakta ve bu oran %80’i bulmaktadır⁽⁴⁾. Bu sorgulama türünde dinlenecek birkaç kişi birlikte huzura alınmakta; A ve B’ye soru sorulmaksızın önce C’ye, daha sonra D’ye soru sorulmakta ve aniden B’ye dönülerek sorgulamaya devam edilmektedir.

• Hakimler yaşam ve mesleki deneyimlerine dayalı olarak; bazen de kehanetle sonuç çıkarma durumundadır. Hiç kuşkusuz, tanıkların güvenilirliği konusunda, aşağıda değinilen, ciddi testlere tabi tutulması halinde bu yaklaşım gereksiz olacaktır. Bu amaçla, adliyelere yardımcı “adli psikologlar” görevlendirilmeli; bu uzman kişiler tanıkların tanıklığını irdeleyebilmelidir. Aksi takdirde, tanıkların tanığı durumundaki duruşma hakiminin yanılgısı kaçınılmaz bir nitelik gösterecektir. Psikologların görev alması, yargılama sürecinde adalet psikolojisinin pratiğe elverecek; yerleşmiş myth’lerin sanık susuyorsa, suçlu olduğunun kanıtı olarak yorumlanması; tehevviyen konuşursa suçlu olduğunu göstermesi giderilmesini zaman içerisinde sağlayacaktır.

Tanık beyanlarını irdeleme konusunda kendi deneyimlerine dayandıklarını düşünen hakimler bakımından Bernard Shaw’un şu sözünü hatırlamakta yarar vardır: “Çoğu kişi yirmi yıldır yanlış bildiği veya yaptığını “deneyim” telâkki etmektedir.” U.S.A. ‘da emekli olacak bir Federal Mahkeme yargıcının ifade verirken ellerini oğuşturan bir tanığın beyanını yalan olarak değerlendirip jüriye o doğrultuda talimat vermesi Temyiz Mahkeme ‘since bozma sebebi olarak hükme bağlanmıştır.

Kuşkusuz, tanıkların aynı şeyi söylemesi, rastlantı veya düzmece olarak aynı hikâyenin ortaya çıkmasını sağlamanın ötesinde delil değeri kuşku ile irdelenmelidir⁽⁵⁾.

(4) “Olayı anlatan bütün tanıkların aynı sözleri ses alma cihazı gibi aynı sıra ile tekrarlamalarını beklemek, psikolojik insan varlığı karşısında esasen doğru değildir.” “Yargıtay Ceza Genel K.K. E:972/2-426 K: 974/76: “Tanıkların önceden kendilerine öğretilenleri söyledikleri ise çok görülmüştür.” Kunter a.g.e. s. 644.

(5) Çocukların tanıklığı için bkz. F. Erem, Adalet Psikolojisi, ss. 310-311 Ank, 1977; C.Hedderman, Children’s evidence, the need for collaboration, Home office, London 1987; “Küçük Şahitler” (Aktüalite) Hürriyet 12.3.1992 s.4.

TELKİN VE TANIKLIK

İnsan gözleminin yanılgıya gebeliği ve özneliliği dışında insanların telkine müsait oldukları gözönünde bulundurulmalıdır. Tanık, sorgulayıcının veya avukatın soru sorma biçiminden hataya düşürülmekte; mahkeme dışı bir telkin unsuru örneğin yanlış bir gazete haberi ile etkilenebilmektedir.

Telkin açısından çocuklar büyüklere göre daha fazla müsaittir. Çocuklar yaptıkları ciddi nitelikteki suçlamanın sonuçları hakkında bilince sahip değildir. Bu nedenle, başkaca kanıtlarla sübut bulmamış özellikle cinsel suçlara ilişkin çocukların tanıklığı güvenilirlikten yoksun bulunmaktadır. Çocuk tanıkların cinsel suç mağduru olarak ifadelerine başvurulduğu ortam da önem taşımakta olup; fail ile yüzyüze gelerek psikolojik açıdan çocukların hırpalanmamasına özen gösterilmelidir. Nitekim, Kanada'nın Montreal Merkez Mahkemesi'nde çocuk tanıkların ifadesi için kapalı devre televizyonlu bir duruşma salonu hizmete sokulmuş olup; çocuğun ifadesine duruşma salonuna bitişik bir odaya yerleştirilmiş kapalı devre televizyon vasıtasıyla başvurulmaktadır. İngiltere'de de cinsel suç mağdurları için bu yöntem kullanılmaya başlanmıştır.

TEHDİTLERE KARŞI TANIĞIN KORUNMASI

Normal olan, tanığın bildiklerini söylemesi ise de (CMUK md. 62) tehlikeli suçlara (Cebir ve şiddetler suçları ile teröristler) karşı tanığın işlerliğini sağlamak üzere yasanın zorlayıcı gücü dışında motive edici tedbirlerin neler olabileceği gündeme gelmektedir. 1993 yılı Adalet İstatistiklerine göre Devlet Güvenlik Mahkemeleri Cumhuriyet Savcılıklarındaki faili meçhul sayısı oranının 1992, 1993 yıllarında sırasıyla %45.0 (5040) ve %49.2 (8230) olması konunun ne derece önemli olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda küresel düzeyde alınan başlıca tedbir örnekleri şunlardır.

- * Tanıklar ifade verinceye dek kimliklerinin gizli tutulması;
- * Tanıkların verdikleri bilgilerle hukuki yeni bilgi kaynaklarına ulaşıldığında kimliklerin ebediyen saklanması;
- * Pişmanlık yasasından yararlananlar örneğinde olduğu gibi tehlike içindeki tanığın farklı bir kimlik altında başka bir yörede yaşam kurabilmesi;
- * Tanığın tanıklığında temsil değeri olduğunun kabulü;
- * Tanığa yapılacak tehdidi sonuçsuz bırakmak üzere soruşturmanın en erken evresinde ifadesinin alınması;
- * Bir olay hakkında bilgi edinme kaynaklarını çeşitlendirmek suretiyle bir veya iki tanığa yapılabilecek tehdidin etkisiz bırakılması;
- * Tanığa kaybettiği zaman ve yaptığı harcamalar karşılığı ödenecek tazminat (CMUK md. 64) dışında motive edici nitelikte "özel tazminat" verilmesi.

TANIK İFADESİNDE ON UYARICI İŞARET

1. **Terleme:** Eğer yüz kızarması ve terleme gözüküyorsa bu görünüm, kızgınlığa, şaşkınlığa veya alışılmadık bir sinirliliğe işaretler. Terli ellerin anlamı aşırı

heyecandır.

2. **Yüzde renk atması:** Ani bir renk değişimi (kızarma) kızgınlığı, utanmayı ve sıkılganlığı ortaya koyar; fakat, bu kesin bir suçluluk göstergesi değildir. Sararmış bir yüz, korku ve şoku gösterir; bu ise, herşeyden önce bir suçluluk işaretidir.
3. **Ağız kuruması:** Bu, aşırı bir sinirliliğe işaretler. Bu aynı zamanda güvenilir bir yalan sinyaline işaretler. Ağız kuruluşunun bir göstergesi ise yutkunma, susuzluk ve kuruyan dudakların dille ıslatılmasıdır. Çoğu insan yalan söylemeye başlamadan önce yutkunur.
4. **Nabız atışı:** Nabızın çok hızlı atmasının bir aldatma işareti olabileceği unutulmamalıdır. Bazen çok kuvvetli nabız atışı boyundaki atar damardan farkedilebilir.
5. **Nefes alıp verme:** Aldatma manevrası kişinin nefes alıp vermedeki kontrolsüzlüğü ile kendisini ele verir. Bununla birlikte ilk suç işleyenlerde gırtlakta sık sık ve hızlı inme çıkma gözükür.
6. **Göz kaçırma:** Göz kaçırma olayı yalnızca yalan söylemeye işaret olmayıp aynı zamanda utanma ve sıkılma işareti de olabilir.
7. **Ses değişimi:** Yalan söylemek isteyen kişilerde ses herhangi bir neden olmaksızın anlaşılır bir biçimde açıkça değişir ve sıkça gelip geçen kısık öksürükler oluşur; daha sonra ise, genellikle büyük bir korkuya bağlı olarak konuşmaktan çekindikleri görülebilir.

Doğru söylenen bir ifadede ise, akıcı, daha özgür ve zengin kelimelerden oluşan bir konuşma biçimi vardır. Ses kuvvetli ve tazedir; nefes alış - veriş normaldir.

Yalan ifadede ise, ses bir baskı altındadır. Sesin ton ve yüksekliği birbirine eşittir. Seste, renksizlik, matlık ve gayri tabiiyet artmakta; sesin tonu yükselmektedir.

8. **Gülümseme:**

a) **Sinirli gülümseme:** Devam eden veya uygun olmayan gülme görüntüsü güvensizlik, yanılgı ve çaresizliğin belirtisidir. İfadesi alınan kişide duygusal durumunu korumak amacıyla anlatımda sıkça geriye dönüş eğilimi gözlenir.

b) **Alaylı gülümseme:** Bu gülümseme, sıkça, ses tonu ile birlikte deneyimli yalancının ikna kabiliyetini ortaya koyar.

Bu tam ve yarı bilinçsiz reaksiyon, suçsuzluk duygusu ile yalan arasındaki bağlantıyı azaltan bir deneme olarak görülür. Yalancının kendi sözlerine yersiz yeré gülmesine neden olur. Gülümseme ile birlikte ifadesi alınan kişi bir sinyal vermekte ve sözlerinin ciddiye alınması gerektiğini söylemektedir.

9. **Katıhk-Donukluk:** Yalan ifadede kişideki katı, tepkisiz duruş veya sert bakışlar, duygusal durumunun dışında gözetlenmesini gizleyen gergin ve kendine özgü bir hakimiyeti gösterir. Kendine özgü bu kuvvetli, gerilimli konsantrasyon, bedeninde bu yalan hikâyeye uyumunu sağlar.

10. **Sahte jest ve mimikler.**

SUÇLUYU TEŞHİS

Adli yanılığa neden olan konulardan biri de tanıklarca zanlıların belirlenmesi yöntemidir. Herkesin T.V”deki polisiye dizilerde tanık olduğu zanlının belirlenmesi için görgü tanıkları önünde kimlik belirleme geçidi ciddi kayıtlarla algılanmalıdır. Amacı, (en azından bir kişinin genellikle zanlı olduğu) bir grup insan arasında muhtemel suçluyu belirlemelidir.

Bu durumda kolluk görevlileri, tanıkları bilinçli olarak etkileyebilecek sayısız yollara başvurabilmektedir. Teşhis geçidini düzenleme için gerekli zaman ve düzenleme, tanıkların çoğunu, suçlunun bu geçitte yer alan kişiler arasında olduğunu otomatik olarak varsaymaya yöneltmektedir.

Bu teşhis yöntemi kolaylıkla hatalı bir yaklaşım olabilmekte ve tanıkları yersiz bir emin olma duygusuna itmektir. Bu bağlamda ekseri tanıkların iyi, zeki ve işbirlikçi görünmeye istekli oldukları da göz ardı edilmemelidir. Bu iki faktörün birleşimi tanıkları ekseriya geçitteki birini teşhise fazlaca istekli yapmaktadır.

Kuşkusuz, teşhis sürecinde tanıkları etkilemek üzere telkine de başvurabilmektedir. Bunlar ekseriya birbirini tanıyan kolluk görevlileri olup, tanıyamadıkları birini otomatik olarak göstermektedir.

Hatalı teşhis yöntemlerinden biri de kolluktaki fotoğraflardan yapılanıdır. Nitekim, bir gasp zanlısı olarak bu şekilde saptanan kişilerin duruşma sırasında dinleyiciler arasında oturarak mağdurdan zanlıyı belirlemesi istendiğinde, “herkesi tek tek incelediği ve kendisini soyan kişinin bunlar arasında olmadığını” bildirmesinin bedeli ise zanlının üç ay tutuklu kalmasıdır⁽⁶⁾.

ADLİ HATA VE BERAAT

Adli hatalar belirli ölçüde yalancı tanıklık (yanlış veya yalan beyan) sonucu belirmektedir. Kuşkusuz, Cumhuriyet Savcılarınca açılan kamu davalarındaki itham yüzdesinin son beş yıldır küçümsenmeyecek oranda olması (1992 yılı için %50) ile ceza mahkemelerindeki mahkeme türü itibariyle beraat yüzdelerinin yüksek bulunmasında (Devlet Güvenlik Mahkemelerinde %59; Ağır Ceza’da %37; Asliye Ceza’da %38 ve Sulh Ceza’da %16) yalancı tanıklığın payı küçümsenmeyecek ölçüdedir. Nitekim, Ankara Ağır Ceza Mahkemelerinde beraatle sonuçlanan 130 dosya üzerinde yapılan incelemede kanıt türü olarak tanık beyanlarının %22.9 olması ve beraata dayanak olan kanıtlardan %88.3’ünün de hazırlık evresinde bilinmesi tezimizi pekiştirmektedir⁽⁷⁾.

(6) “Geciken adalete isyan” Hürriyet 2 (11.02.1994).

(7) Ankara Ağır Ceza Mahkemelerinde beraatle sonuçlanan 130 dosya üzerinde yapılan incelemede kanıt türü ve sayısı dağılımı evreler itibariyle aşağıdadır.

1. Kolluk evresi

	Evet	%	Hayır	%
Sanığın kimliği bilinmekte midir?	126	96.9	4	3.1
Tanık dinlenmiş midir?	91	72.8	34	27.2
Bilirkişi incelemesi yapılmış mıdır?	67	55.8	53	44.2
-Yapılmışsa kanıt elde edilmiş midir?	42	76.4	13	23.6
Olay yerinde inceleme yapılmış mıdır?	36	30.5	82	69.5
-Yapılmıyorsa kanıt elde edilmiş midir?	40	71.4	16	28.6

Bu sonucu etkileyen unsurlar arasında maddi delil bakımından Kriminal Polis Laboratuvarları (balistik, grafoloji, sahtecilik, patlayıcı maddeler, kimya, mikro analiz ve biyolojik bölümleri) ile Adli Tıp’taki gelişmeler oldukça önemlidir.

Aynı duyarlılığın şahsi kanıt (tanık) bakımından gösterilmesi için, psikoloji bilincinin Hukuk Fakülteleri ile Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezinde sağlanmasına çaba gösterilmelidir. Bu bağlamda, yargılamada gerçeğin belirlenmesine ilişkin sorunlar ayrıntılı olarak gösterilmeli; tanığın gözlem, bellek ile hatırladıklarını tam olarak nakletmeye, ilişkin bireysel kapasitesi açısından güvenilirliğini test etmeye yararlı psikolojik bilgiler adaylara öğretilmelidir.

II. Savcılık Evresi

	Evet	%	Hayır	%
Ek soruş. için kol. talm. verilmiş midir?	111	85.4	19	14.6
Ek araştırma yapılmış mıdır?	111	84.7	20	15.3
Ek tanık dinlenmiş midir?	65	50.0	65	50.0
Bilirkişi incelemesi yapılmış mıdır?	77	58.8	54	41.2
Suç yerinde keşif veya inceleme yapılmış mıdır?	10	7.8	119	92.2
Soruşturma sonucu iddianame düzenlenmiş midir?	129	90.8	13	9.2
-İddianame dışında karar verilmişse itiraz edilmiş midir?	9	47.4	10	52.6
-İtiraz sonucu yeniden iddianame düzenlenmiş midir?	13	86.7	2	13.3

Kanıt Türü	Kanıt Sayısı	%
Tanık beyanları	51	15.9
Bilirkişi raporu	49	15.3
Taraf beyanları	117	36.4
Yazılı belge	34	10.6
Şekil tespit edici belge	63	19.6
Tabii belirti	7	2.2
Suni belirti	0	0.0

III. Yargılama evresi

	Evet	%	Hayır	%
Görevsizlik kararı verilmiş midir?	11	9.2	108	90.8
-Verilmişse, itiraz ve temyiz sonucu dava yetkili ve görevli mahkemeye mi yürütüldü?	11	100.0	0	0.0
Olay yerinde keşif yapıldı mı?	2	1.7	113	98.3
Duruşmada yeni kanıt ort. çıkmış mıdır?	6	5.0	113	95.0
Yarg. sonunda beraat kar. verilmiş midir?	127	98.4	2	1.6
Beraat kararına esas olan kanıt hazırlıkta bilinmekte midir?	113	88.3	15	11.7

Kanıt Türü	Kanıt Sayısı	%
Tanık beyanları	73	22.9
Bilirkişi raporu	58	18.2
Taraf beyanları	118	37.0
Yazılı belge	20	6.3
Şekil tespit edici belge	45	14.1
Tabii belirti	4	1.3
Suni belirti	1	0.3

(İnceleme; Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Tetkik Hakimlerinden A. Kahraman ve H.Mahmutogulları ile İstatistik Uzmanı M. Kabalıcı tarafından yapılmıştır.)

TANIKLIĞIN SİHHATİNİ TEST FAKTÖRLERİ

Uygulamada mesleki deneyimle tanıklara özgü aşağıdaki faktörler saptanmıştır. Tanık beyanlarının gerçeği yansıtır yansıtmadığını saptamak amacıyla bu faktörlerin hakimlerce irdelenmesi gerekmektedir⁽⁸⁾.

1. Tanık anlatımı kendi içinde tutarlı mı? Diğer bir ifade ile, tanığın söyledikleri kendi içinde çelişkili mi?
2. Diğer tanık beyanları ile tutarlılık gösteriyor mu?⁽⁹⁾ Tanıklar yüzleştirildi mi?
3. Belgesel delil, taraflarca kabul edilen gerçekler veya herkesce bilinen veya deneyimle sabit olan gerçeklerde olduğu gibi tartışma götürmeyen gerçeklerle tutarlı mı?
4. Tanığın fiziki (örneğin görme bozukluğu veya zayıflığı, renk körlüğü) veya akli sakatlığına (pataolojik amnesia) ilişkin bulgular ile dürüstlüğü hakkında yaygın kuşku göz önüne alınarak tanığın "güvenirliliği" değerlendirildi mi?⁽¹⁰⁾
5. Tanığın gerçeği veya doğruyu ifade edemeyeceğinin kanıtı fiziki bulgular ve gözleme yeteneğini etkileyecek karakteristikleri (mesafeyi, hacmi) algılama yeteneği var mı?
6. Tanık tarafından ifade edilen husus veya hususların olması veya olasılık dışı olup olmadığı belirlendi mi?

Tanıkların bilmeyerek bir insanın, birçok insanın mutsuzluğuna, hürriyetten yoksunluğuna sebebiyet vermemesi için yukarıda özet olarak verilen sorular değerlendirilmeli; tanık yüzleri değişen fizyonomisi eski Çin deyişinde "bir resim binlerce kelimeye eşittir"i kanıtlar resimler olduğundan, önemli davalarda tanık beyanlarının video çekimi yapılarak hüküm öncesi izlenmesi çağdaş psikolojik bulgular karşısında bir gereklilik olarak belirlemektedir.⁽¹¹⁾

Tanıkların güvenirliliğini değerlendirmede kuşku varsa "kuşku sanık lehine yorumlanır" dictumu egemen olmalıdır.⁽¹²⁾

MAKÛL SÜRE

Dava işlem süresi, davaların gereksiz beklemeler nedeniyle süre kaybını göstermesi açısından önemli bir göstergedir.

(8) J. Vennard, Contested Trials'in Magistrates' Courts. Home Office, London 1982 p.23.

(9) "Hakareti içeren sözlerin varlığı açısından olay tanıklarının anlatımları arasındaki çelişkilerin giderilmesi, giderilmediği takdirde hangi anlatımın üstün tutulduğunun açıklanarak hüküm kurulması gerekmektedir". (Yargıtay 4.CD.E:93/10018, K:94/127).

(10) Bkz. F.Erem a.g.e. ss. 316-317

(11) Bkz. O. Akbal, Tanıklık üzerine, Cumhuriyet (21.1.1974); H.Pulur. "Tanıklık" Deyip Öteye Geçmeyin. Milliyet 22.4.1976 s.5.

(12) Bkz. J. Frank, Courts on Trial. Atheneum New York, 1963; A. Gide, Cinayet Mahkemesi Anıları (çev. S. Selçuk) Ank., 1983; A. Alsancak. "Mahkemede Nasıl Davranacağımızı Bilmiyoruz." Tempo sayı 27, s.34.

$$DİS = \bar{C}.S + N.S + B.S$$

↓

Kolluk → Savcılık → Mahk. → Yargıtay

DİS : Dava İşlem Süresi C.S: Çalışma Süresi

N.S : Nakil Süresi B.S: Bekleme Süresi

Bu formüldeki her parametre için optimum bir süre sağlamak üzere usul'den ve uygulamadan kaynaklanan darboğazların giderilmesi; elektronik destek ve hizmetinin yaygınlaştırılması ve modern işletim yöntemlerinin elverdiğince benimsenmesi stratejik bir yaklaşım sağlayacaktır⁽¹³⁾.

Ceza Mahkemelerindeki iş yükü ölçümü

Her mahkeme türüne göre gelen iş yükü için gerekli işlem sayısı ve süresi farklı olduğu kadar, aynı mahkeme türüne gelen işler arasında da bu türden farklılık bulunmaktadır. Şimdiye değin mahkeme iş yüküne değinildiğinde, tüm işlerin aynı miktarda işlem süresi gerektirdiği varsayımına dayalı olarak sayısal bir nitelendirme ile yetinilmekteydi. Diğer bir anlatımla, iş yükünün ağırlıklı ölçümlemesinden söz edilmemekte idi. Nitekim, Hakimler ve Savcılar Kurulu'nca her mahkeme türü için saptanan asgari ve azami iş yükü miktarlarının belirlenmesine ilişkin kararda da göreceli bir farklılık görülmekte ise de konuya sayısal açıdan yaklaşılmıştır.

Gerçekte ihtiyaç duyulan, mahkemelerde görülmekte olan farklı iş türlerini müşterek bir temele indirmek; örneğin, meskenden yapılan bir hırsızlığın belli sayıda trafik işine eşdeğerde olduğunu belirlemektir.

Bu süreçte saptanan belli sayı ağırlık puanı olmaktadır. Örneğin cinsel suç için gerekli yargılama işlem süresi hırsızlığın dört katı ise, ağırlıklı puan dört olacak ve her iki suça bakan mahkemenin iş yükü 4+1=5 olacaktır. Ağırlıklı puanın bulunmasında her tip iş için mahkeme içi ve mahkeme dışında işlem için gerekli süre ölçümü yapılmalıdır.

Konuya pratik açıdan yaklaşıma gerekli işlem süresinin Ceza Kanununda yer alan suçların önem sırasına göre yapılan derecelendirilmesi ve ağırlık puanı verilmesi sonucu (1993 yılında yeni gelen, sayısal iş yükü 121521 olmasına karşın) saptanan iş yükünün 5766925 olduğu görülmektedir.

(13) Council of Europe. Delays in the Criminal Justice System. Strasbourg 1992; Mahkemelerdeki verimin özellikle metropol adliyelerinde düşmesinin önemli nedenlerinden biri mahkemeye kapasite üstü iş gelmesidir. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca benimsenen iş yükü standartının 300-1200 arasında olmasına karşın, aşağıdaki tabloda İstanbul Ceza Mahkemelerindeki iş yükünün (1993) Kurul standartından olumsuz sapması bu durumu çarpıcı bir şekilde belgelemektedir.

Mahkeme Türü	Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca Belirlenen İş Yükü	İstanbul Ceza Mahkemelerinde Mevcut İş Yükü	Fark
Ağır Ceza	300-350	496	+171
Asliye Ceza	700-800	3619	+2869
Sulh Ceza	1000-1200	3925	+2825

-Ağır ceza mahkemeleri arasındaki farklılıklar

Yargılama süresi açısından, ağır ceza merkezleri bakımından farklı süreler olduğu gibi aynı ağır ceza bölgesinde bulunan mahkemeler arasında da süreler açısından önemli farklılıklara tanık olunmaktadır. Nitekim, bazı ağır ceza merkezlerine ilişkin aşağıdaki tabloda yer alan ortalama yargılama süreleri bu durumu belgelemektedir.

<u>Ağır Ceza Mahkemesinin Adı</u>	<u>M</u>	<u>D</u>
Ankara 1.	220	-23
Ankara 3.	316	+73
Ankara 4.	141	-102
Ankara 8.	100	-143
Mersin 1.	356	+113
Mersin 2.	298	+55
Mardin 1.	346	+103
Rize	426	+183
Muş	415	+172
Siirt	705	+462
İzmir 1.	205	-38
İzmir 3.	161	-82
TÜRKİYE	243	0

M: Ortalama Yargılama Süresi (Gün)

D: Türkiye Ortalamasına Göre Fark (Gün)

Özellikle metropol adliyelerde bulunan aynı tür mahkemeler arasındaki farklı yargılama sürelerinin, mahkemelere gelen iş türü bakımından farklılıklardan ve nöbetçi mahkeme tarafından dava sayısı esasına göre yapılan tevziden kaynaklandığı, ilgili hakimlerce dile getirilmektedir. Her davanın yargılama süresinin eşit olmadığı açıktır, kimi davalar daha kısa sürede karara bağlanırken, kimi davalar içeriği ve sanık sayısından dolayı daha uzun sürede karara bağlanmaktadır. Mevcut tevzi sistemine göre, mahkemelere açılan davalar eşit olarak ilgili mahkemelere gönderilmesi sonucu, sayı bakımından eşitliğe ulaşılmasına rağmen gerçek bir eşitlik sağlanamamaktadır.

-Karar türleri ve yapay iş yükü⁽¹⁴⁾

Usul hatasından kaynaklanıp, sisteme giren ve görevsizlik, birleştirme, yetkisizlik, düşme ve ortadan kaldırma gibi kararlarla sonuçlanan davalar yapay davalardır. Bu tür davaların büyük oranda olması makul süreyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Yapay dava oranı, toplam yapay dava sayısının yıl içinde çıkan dava sayısına oranlanmasıyla bulunur. Bu formüle edilirse,

Yapay Dava Sayısı

P=-----

Çıkan Dava Sayısı

Gereksiz yere sisteme girerek yargılama hızını yavaşlatan yapay davaların etkisini

(14) Bk. M. Kabalıcı, "Ceza Adaletinde Verimlilik" Verimlilik Dergisi 1992/4 ss. 8-13; Yargıda Verimsizlik İçin bk. TÜGIAD. III ADALET (Ekim 1993) İst. , ss.53-60.

belgeleyen şu bulgular oldukça ilginçtir (1992 yılı verileri):

Mahkeme Türü	Geçen Yıllan Kalan (x)	Yıl İçinde Gelen (y)	Karara Bağlanan Dava (z)	Verimlilik Oranı (v)
D.G.M	1468	3951	2981	0.55
Ağır Ceza	20330	31446	31465	0.61
Asliye Ceza	282445	360519	360909	0.56
Sulh Ceza	141361	343027	353839	0.73

Sistem çıktısı z

V=----- = -----

Sistem girdisi x+y

Mahkeme türleri itibariyle verimlilik oranı oldukça düşük bir düzeydedir. Özellikle, D.G.M. ve Asliye Ceza Mahkemeleri yarı kapasite ile çalışmaktadır. Kapasite düşüklüğüne neden olan, yapay dava olarak nitelendirdiğimiz davaların dağılımı ise şöyledir:

Mahkeme Türü	Yapay Dava Sayısı	Karara Bağlanan Dava	Yapay Dava Oranı
D.G.M	916	3951	0.31
Ağır Ceza	4837	31446	0.15
Asliye Ceza	90888	360519	0.25
Sulh Ceza	121574	343027	0.34

Görüldüğü gibi yapay dava oranı oldukça yüksektir.

TALİKLER⁽¹⁵⁾

Talıkların işlevsel amaçlı olmasını sağlamak üzere, tensipte yer alan iş ve olayların daha gerçekçi bir takvimi yapılarak taraflara hazırlık için gerekli süre sağlanmalı; bu konuda ödünsüz bir uygulama kurularak yalnızca esaslı bir nedenin bulunması halinde talik yapılabileceği bilinci yerleştirilmeli ve bu suretle bir davadaki talik sayısı azaltılmalıdır.

Talıklar bağlamında yapay celselerin etkisini saptamak üzere, Ankara Adliyesi Asliye Ceza Mahkemelerinde örneklemeye tekniği kullanılarak seçilen 1000 dosyaya ilişkin aşağıdaki bulgular oldukça ilginçtir:

* Karar türüne göre dava, sanık ve celse sayısı dağılımı aşağıdaki tabloda yer

(15) M.T.Yücel, "Ceza Davalarında Talik Nedenleri" 2 Adalet Bülteni Sayı:3, Ocak 1994 ss.45-48.

almaktadır.

Karar Türü	Dosya Sayısı	%	Sanık Sayısı	%	Celse Sayısı	%
Mahkûmiyet	464	46.5	560	45.8	1102	49.8
Beraat	297	29.8	395	32.3	576	26.0
Diğer	237	23.7	267	21.8	537	24.2
Toplam	998	100	1.222	100.0	2.215	100.0

Dava başına sanık sayısı	: 1.2
Ortalama celse sayısı (genel)	: 2.2
Mahkûmiyet	: 2.4
Beraat	: 1.9
Diğer	: 2.3

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere, incelenen dosyaların 464'ünde mahkûmiyet (%46.5), 297'sinde beraat (%29.8) ve 237'sinde diğer (%23.7) kararlar verildiği;

Araştırma kapsamındaki 998 davaya ilişkin sanık sayısı 1222 olup, bunların 560'ı mahkûmiyet (%45.8), 395'i beraat (%32.3) ve 267'si diğer (%21.8) kararlar olduğu ve toplam 998 dava 2215 celsede sonuçlandırılırken bir dava için ortalama celse sayısı 2.2 olarak gerçekleşmiştir. Ancak, ortalama celse sayısı mahkûmiyetle sonuçlanan davalarda 2.4, beraatle sonuçlanan davalarda 1.9 ve diğer davalarda 2.3 olarak gerçekleştiği ve iki celse arasındaki ortalama sürenin 39 günü bulunduğu.

* İlk celse ile son celse arasındaki geçen süre dağılımı ise aşağıdadır:

Karar Türü	0-1 Ay	%	1-3 Ay	%	3-6 Ay	%	6-12 Ay	%	12 Üstü	%	Ort. Süre-G
Mahkûmiyet	200	43.0	114	54.3	82	41.4	54	54.0	14	56.0	90
Beraat	163	35.1	50	23.8	56	28.3	23	23.0	5	20.0	72
Diğer	102	21.9	46	21.9	60	30.3	23	23.0	6	24.4	90
Toplam	465	100	210	100	198	100	100	100	25	100	

Birikimli Süre

Mahkûmiyet	200	43.1	314	67.7	396	85.3	450	97.0	464	100
Beraat	163	54.9	213	71.7	269	90.6	292	98.3	297	100
Diğer	102	43.0	148	62.4	208	87.8	231	97.5	237	100
Genel	465	46.6	675	67.6	873	87.5	973	97.5	998	100

Bu tabloda ilk celse ile son celse arasında geçen ortalama süre 85 gün olup, bu süre mahkûmiyet ve diğer kararlarda 90 güne yükselirken, beraat kararlarında 72 güne inmektedir. Suç türüne göre ise süre bakımından en uzun olanı 108 gün ile dolandırıcılık, 102 gün ile müessir fiil ve 97 gün ile Kaçakçılık Kanununa ait suçlar izlemektedir.

Araştırma kapsamındaki 998 davanın 465 tanesi (%46.6) bir ay ve daha kısa sürede karara bağlanırken, 873'ü (%87.5) altı aydan daha kısa sürede sonuçlandırılmıştır. Bir aydan daha kısa sürede karara bağlanan dava oranı mahkûmiyet, beraat ve diğer kararlarda sırasıyla %43.1, %54.9 ve %43.0 olarak ortaya çıkmıştır. Bir yıldan daha fazla süren dava sayısı, mahkûmiyet kararlarında 14 (%3), beraat kararlarında 5 (%1.7) ve diğer kararlarda 6 (%2.5) olmak üzere toplam 25 (%2.5) olmuştur.

* Celse sayısı ile yargılamanın uzunluğu arasındaki bağıntı karşısında yapay celselerin yarattığı durumu saptamak açısından aşağıdaki tablo ilginç görülmüştür.

Celse Sayısı	Dava Sayısı	%	Birikimli %
1	400	40.1	40.1
2	276	27.7	67.7
3	160	16.0	83.8
4	81	8.1	91.9
5	48	4.8	96.7
6	19	1.9	98.6
7	14	1.4	100.0

Ortalama Celse Sayısı : 2.2

Bu tabloda, araştırma kapsamında incelenen davaların en fazla yedi celsede karara bağlandığı, bunlardan 400'ünün bir celsede (%40.1) sonuçlandırılırken, üç celse ve daha az sürede sonuçlanan dava sayısının 836 (%83.8), yedi celse süren dava sayısının ise yalnızca 14 (%1.4) olduğu görülmektedir.

* Talik nedenlerine göre dosya sayılarının oransal dağılımı ise şöyledir:

Talik Nedeni	Sayısı	%
Tarafların Gelmemesi	720	36.1
Diğer Mahkemelerden Talimat Cevabının Gelmemesi	70	3.5
Nüfus Kaydının Gelmemesi	128	6.4
Sabıka Kaydının Gelmemesi	75	3.8
Bilirkişi Raporunun Gelmemesi	133	6.7
Yazı Cevaplarının Gelmemesi	504	25.3
Keşif Yapılamaması	45	2.3
Tebliğat Yapılamaması	14	0.7
Diğer Davaların Sonucunun Beklenmesi	8	0.4
Dosyanın Tetkike Alınması	53	2.7
Taraf Değişikliği	1	0.1
Sanığın Bulunamaması	180	9.0
Diğer Nedenler	64	3.2
Toplam	1995	100.0

SONUÇ

Suç kontrol modeli, hızlı tepki ve kesin çözümlemeyi gerektirmektedir. Adliye dışı süreçleri ya da çözümleri formal olanlara yeğlenmeli; kabarcık sayılı iş türleri bakımından

(idari para cezası, ön ödeme ve ceza kararnamesi gibi) hızlı yargılama / çözümleme biçimleri egemen olmalı; davaların makul sürede sonuçlandırılması ve yargılama diyalektiğinin tesisi ana ilke olarak benimsenmeli; bu bağlamda adli hataları önlemek üzere olgu süpheçiliği kuramının gerektirdiği tedbirler alınmalı; yönetim modeli açısından da etkin işlev görecektir işletme modelinin yoğunlaştığı idari model seçilmelidir.⁽¹⁶⁾

Zusammenfassung

Im Ablauf des Gerichtsverfahrens ist die Bewertung der Tatsachen von größter Wichtigkeit. Wie bei jeder sozialen Tätigkeit jedoch, wird auch der Prozess geleitet von Menschen mit ihren Schwächen und Fehlern, so daß auch bei dieser Bewertung die Behauptung objektiv zu sein, nicht richtig sein wird. In diesem Zusammenhang ist die von J.Frank aufgestellte Formel $GE = N \times T$ (GE: Gerichtsentscheidung, N: Norm, T: Tatsache) sehr bedeutsam. Demnach wird eine falsche oder fehlerhafte Bewertung der Tatsachen zu einem fehlerhaften Gerichtsurteil führen.

Das Wissen über die Tatsachen wird der Richter -ausgenommen die materiellen Beweismittel- lediglich durch Zeugenaussagen erlangen. Bei psychologischen Forschungen jedoch wurde festgestellt, daß nur die Hälfte der Zeugenaussagen "richtig", der Rest aber "unrichtig" ist.

Bei einer Analyse 1100 Akten von Wiederaufnahmeverfahren in Deutschland stellte sich heraus, daß bei 50 Verurteilungen wegen schweren Straftaten die Zeugen in der ersten Verhandlung falsche Aussagen gegen den Angeklagten abgegeben haben. Deshalb ist es notwendig, daß die Zeugen von seiten der Gerichte seriösen Tests unterzogen und die abgegebenen Zeugenaussagen von Gerichtspsychologen überprüft werden. Andererseits sollte den Zeugen von Wirtschaftsdelikten und terroristischen Straftaten ein besonderer Schutz gewährt und diese Personen sollten finanziell motiviert werden.

Zweifellos ist die Erledigung des Verfahrens in angemessener Zeit eine der Maximen des Rechtsstaates, weshalb künstliche Arbeitsgänge und Bürokratismus zu beseitigen sind. In diesem Zusammenhang sollte die Formel $PED = AZ + BZ + WZ$ (PED: Prozeßerledigungsdauer, AZ: Arbeitszeit, BZ: Beförderungszeit, WZ: Wartezeit) als grundlegende Referenz angenommen werden.

Damit die Möglichkeit der Vertagung der Verhandlungen funktionsgerecht gebraucht und die Dauer der Prozeßerledigung verkürzt wird, gilt es realisierbare Termine für die anstehenden Arbeiten festzusetzen und den Parteien genug Zeit für ihre Vorbereitungen einzuräumen; es muß eine Praxis eingeführt werden, die keine Zugeständnisse erlaubt und es muß den Parteien bewußt gemacht werden, daß die Verhandlung nur beim Vorliegen von gewichtigen Gründen vertagt werden kann. Auf diese Weise läßt sich eine Verminderung der Vertagungen eines Verfahrens erreichen. Zu diesem Thema wurden die Ergebnisse aus 1100 Akten - ausgewählt nach der Probetechnik- von den Strafgerichten am Justizpräsidium Ankara dargelegt. (Übersetzt von F.U.)

⁽¹⁶⁾ Bk. İstanbul Üniversitesi. Ceza Adalet Reformu İlkeleri Sempozyumu (24-26 Şubat 1972) Raporlar ve Tartışmalar, İst., 1972; H.Packer, The Limits of the Criminal Sanction, Stanford Calif. : Stanford University Press, 1968, p.159.

Abstract

It is extremely important that the system of justice, as long as it exists, should be the subject of research. However for reasons of social pressure, human weakness and the failings of the people concerned such research can never be truly objective. In this connection the formula of J.Frank, $J = N \times P$ (Judgements= Norms x Perceptions) is extremely meaningful. Thus, in the case of wrong or wrongly expressed perceptions there will be a wrong judgement.

With the exception of material evidence a judge can only receive evidence from the statements of witnesses. However the question of which witnesses speak "the truth" and which do not, is one of psychological determination.

In Germany following the review of 1100 judgements, it was found that in 50 cases of serious crime, witnesses in the first hearing had been telling lies. Because of this it was decided to subject witnesses to serious testing, for this task it would be necessary to appoint judicial psychologists to check the ability of witnesses to tell the truth. On the other hand, witnesses in cases involving fiscal crimes or terrorism should be assured protection or given financial encouragement to tell the truth.

Without doubt throughout the process of justice a state, seeking to uphold the rule of law, must be prepared to take all steps necessary to ensure the true course of justice. In this connection the following formula should be a basic reference. $CL = PT + TT + WT$ (Case length = Preparation Time + Transmission Time + Waiting Time)

In order to shorten to cases it would be important to provide the litigants with a time period within which they must complete their necessary preparations; in this respect continuations or postponements of the case should only be permitted when absolutely necessary, in this way the case time would be reduced. On this subject, the 1000 cases selected as technical examples by the Criminal in Ankara were found to contain striking examples of the need for reform. (Translated by J.B.)

Yılmaz Aliefendioğlu - Efendim, sayın Dr. Mustafa Yücel Beye, uygulamadan elde ettiği bilgiyi de bize aktarmak suretiyle verdiği bu güzel tebliğ için teşekkür ederiz. Ve bize ceza yargılama gerçeğini, yargılama süreci ve bunu belirtirken olgu çarpı norm eşittir hüküm olarak formüle ettiler. Ancak olgular hakimnin algıladıklarıdır, şeklinde belirterek bunun subjektif değerlendirmeye dayandığını kendi gözlemleriyle açıkladılar.

Efendim şimdi her iki konuşmacıya sorulacak sorular lütfen.

Feridun Yenisey - Öncelikle Yasemin Hanım için bir kaç saptamam var. Şimdi dediniz ki, tek çocuk daha çok kontrol altında kalıyor ve az suç işliyor. Acaba serbest olan çocuklar daha mı çok suç işliyorlar? Brezilya örneğini vermek istiyorum. Brezilya'da bugün çocuk avına çıkıyor polis. Sebebi de şu: Suç işlemeyi öğrenen çocuklar ve uyuşturucu madde çeteleri tarafından kurye olarak kullanılan çocuklar sokaklarda büyük avına çıkıyorlar. Ve polis de bunları sanki bir kuduz köpek avlarıncasına yok ederek mücadele edebiliyor. Yani bugün çocuk suçluluğu olgusuna iki bakış açısıyla yaklaşmak gerekiyor. Bunlardan biri, isabetle ortaya koyduğunuz gibi klasik çocuk suçluluğu. Fakat günümüz çocuk suçluluğunun sebebi nedir acaba? Çocuklar kendi aralarında çeteler kuruyorlar ve birbirlerini öldürüyorlar. Çete olgusu refahla bağlantılı bir olgu. Fakat buna bağlı çağdaş bir olgu, gene medya olgusu. Çocuklar suçu öğreniyor. Bazen televizyondan gördüğü bir filmde etkilenecek aynı yöntemle suç işliyor. Yaygın bir biçimde; bir tane, iki tane değil. Medyanın şiddeti öğreten bir rolü var, çocuk suçluluğu üzerinde. Ve nihayet örgütlü suç olgusunu gözönünde tutmamız lazım. Bugün Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesini Millet Meclisine sevk edip de kanun haline getiremiyor. Niçin olduğunu ben söyle biliyorum. Eğer bu sözleşme Türkiye'de yürürlüğe girerse, çocukların D.G.M.'de mi yargılanması söz konusu olacak, yoksa diğer mahkemelere mi gidecekler? Sorun nereden çıkıyor? Örgüt işlerinde küçük çocuklar kullanılıyor. Yani 18 yaşından küçük insanlar suç işliyorlar. Demek ki örgütlü suç da çocuk suçluluğu bakımından çok büyük bir etken. Buna bakmak lazım. Acaba çocuk suçluluğunun faydalı yönü yok mu? Yani her suçun toplumun normal ürünü olduğunu görüyoruz. Bunun da basit oranda kaldığı ölçüde farklı yönleri var. Fakat Türkiye'deki çocuk suçluluğuna baktığımızda çocuk mahkemelerinde hep ağır suçların yargılandığını görüyoruz ve bu yüzden de çocuk mahkemelerindeki süreler de çok uzun. Tutuklama oranı çok fazla. Yani Türkiye'de işlenen çocuk suçluluğunda bir *anne öldürme* olgusu var. Namusu temizlemek için çocuk görevlendiriliyor ve çocuk annesini öldürüyor, bazı alt kültürlerin etkisiyle.

Sayın Mustafa Tören Yücel'in de tebliği gerçekten çok ilginç ve bu tebliğ benim de, belirttiğim gibi, Almanya'da Max Planck Enstitüsünün maddi katkılarıyla ve Marmara Üniversitesinin Araştırma Fonundan desteklenen bir projeye 1987 yılından bu yana yürüttüğüm bir çalışma. Ancak bugün, 30 Kasım'da bir değerlendirme toplantısı aşamasına getirebildik. Çeşitli kesintiler oldu projemizde, fakat neticeye varmak üzereyiz. İstanbul ve Ankara Adliyelerinden alınan 1105 dosyayı değerlendirdik ve sizin yaptığınızdan biraz daha ayrıntıya indik. Her muhakeme hukuku işlemi arasındaki süreleri tesbit ettik. Yani polisin suçu ilk öğrendiği andan itibaren yaptığı ilk işlemleri belirledik. Fezlekesini hazırladığı tarihi belirledik. Fezlekenin savcılık kalemine verildiği tarih, iddianamenin düzenlendiği tarih, iddianamenin mahkeme kalemine geçişi ve temyiz aşaması. Her biri tek tek incelendi. Bu uzun çalışmanın sonunda sizin vardığınız sonuca biz de vardık. Gerçekten, Türkiye'de ceza adaleti çalışıyor. Sizin verdiğiniz rakamlardan biraz değişimini bulduk. İstanbul Adliyesinde görülen davalarda 200 ile 300

gün arasında davaların çoğu bitiyor. Büyük bir çoğunluğu bir celsede bitiyor. Beraat kararı konusunda verdiğiniz rakam Türkiye açısından % 14, dediniz. Oysa ki biz İstanbul açısından % 27 bulduk. Bu rakam bizi üzdü. Çünkü mahkûmiyet kararının % 90 olmadığı hallerde kamu davasının açılmaması gerekir. Öyle bir kamu davası açacak ki savcı, neticede %90'a yakın bir mahkûmiyet kararı çıksın. Bu da şunu ortaya koyuyor: hazırlık soruşturması iyi yapılamıyor. Umarız ki bundan sonraki yıllarda mahkûmiyet karar oranı daha yüksek olur. Teşekkür ederim.

Ahmet Öncel - Sayın Işıktaç Hocama ben de bir belirlemede bulunmak istiyorum. Hocam suça etki eden faktörleri saydı fakat suçları herhangi bir tasnife tâbi tutmadı. Bence burada önemli bir hata yapılıyor. Çünkü, çocuk suçluluğu acaba yüzde kaç kişilere yönelik, yüzde kaç mala yönelik veya devlete yönelik olarak işleniyor? Eğer bunu tesbit ettiyse açıklamasında fayda var bana göre.

Çiğdem Ülger - Sorumu sayın Yücel'e yönelteceğim. Yalnız, burada hukuk devleti ve temel hak ve özgürlükler açısından bir endişemi belirterek bir soru yönelteceğim. Hocam İbrahim Özden Kaboğlu'nun "Özgürlükler Hukuku" kitabına bir gönderme yaparak bir soru soracağım. Şimdi bilgisayar ve enformatikte kaydedilen, burada şunu belirteyim önce, davalarda yargılamanın hızlanması için teknoloji yani bilgisayar kullanılıyor ve böylece yargılama da hızlandırılıyor. Bilgisayar ve enformatikte kaydedilen bu başdöndürücü gelişmeler kişisel nitelikli verilere dayanan bir fişlemenin oluşturulması ve bunun iletim olasılığının özel yaşam özgürlüğü açısından doğurduğu tehlikeye dikkat çekmek gerekiyor. Enformatikten kaynaklanan ve kişisel nitelikli verilerin otomasyonundan ileri gelen tehlikelere karşı özel yaşamın korunması da İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi madde 8'e giriyor ve burada sosyal güvenlikli adli işlemlere kadar uzanan değişik kurum ve sektörlerde, kişilerin özel yaşamına ilişkin bilgilerin bilgisayara yüklenmesi ve bunun duruma göre merkezlerde toplanması ve kişilerin aleyhine kullanılması ya da yayılması söz konusu olabilir ve böyle bir risk kişilerin mesleki ve özel yaşamlarını ciddi bir biçimde zedeleyebilir. Bilişimin özel yaşamı ve genel olarak insan haklarını ihlâl etmesini önlemeye yönelik olarak neler yapılmaktadır?

Sami Selçuk - Her iki konuşmacıya ben de teşekkür ediyorum. Bir kıyaslama yapıldı, çok güzel. Zaten Sayın Tören Yücel, sınıf arkadaşım, hep çözümlemelerle uğraşır, ışık tutuyor. Yıllardır bunu yapıyor. Bu zorunlu. Şimdi ona üniversite eklendi. Bu da güzel; ortak bir çalışmayı yürütecekler. Yalnız, yargılamanın uzadığı konusu bütün dünyada bir sorun halinde, yakınma konusudur. Ben, acaba nitelik açısından konuya yaklaşmak gerekmez mi diye düşünüyorum. Biraz önce önemli bir noktaya değindi sevgili Tören Yücel; dedi ki, mekanik yargıç olayını reddedelim. Şimdi, bizde uzayan nedir? Bir de ona bakalım. Yargılamanın temel ilkeleri uygulanıyor mu bir de ona bakalım. O açıdan konuya eğilinmedi. Ben yıllardır bir şey söylüyorum, Türkiye'de uzayan duruşmadır; Türkiye'de uzatmalı duruşma yaşıyoruz biz. Duruşmanın adı da zaten yanlış; dünyanın her tarafında kesintisizdir; bir günde biter, iki günde biter. Siz, her şeyi duruşma aşamasına aktırırsanız, onun adı zaten duruşma olmaz. Görünüşte bir duruşmadır o. Ve siz aldanırsınız. Duruşmanın olmazsa olmaz ilkeleri vardır, en önemlisi doğrudanlıktır; yüzdellik... Bunu gerçekleştirebiliyor musunuz? O zaman duruşma olur o. Dosya incelemeksizin Türk yargıcı duruşmaya çıkmaz kuralı vardır. Bu kuralı kim icat etti bilmiyorum. Ama fiilen işler bu. Oysa yargıç önyargı oluşmasın diye çoğu ülkelerde, Fransız Ceza Usulünün 243. maddesidir, iddianamenin dışında hiç bir belgeyi okuyamaz

Batıda. Çünkü 254. madde açıktır, yargıç duruşmadan edindiği izlenime göre kanıtları takdir edecektir. Konu budur. Bizdeki yargılama batıdaki kadar uzuyor demek başka şeydir. Evet öyle oluyor, Batıdaki kadar uzuyor. Ama nitelik açısından aynı yargılamayı, ceza yargılamasının ve hukuk yargılamasının temel ilkeleri doğrultusunda yürütüyor muyuz? İşte onu söylemek başka şeydir. Ağır Ceza Mahkemesinde dava açıldığı zaman yapılan şey şudur. Çoğu zaman, tanıklar başka yerdedir. Talimat yazılır, başkası dinler. Bu son derece istisnai bir olaydır batıda, çünkü doğrudanlık ilkesine aykırıdır. Eğer uzakta ise, yargılamaya katılan bir yargıcı göndermek zorundasınız. Dünyanın hiç bir tarafında duruşma yapan yargıcı değiştiremezsiniz, mümkün değil bu. Bir tane örnek veremezsiniz. Diyeceksiniz ki nerede yapılıyor bu? Zaire'de de yapılıyor. Onu da söyleyeyim. Yani yanlış bir sistemi, birbiriyle kıyaslamada asıl cevap verilmesi gereken bu noktaya dikkatleri çekiyorum. Sevgili *Tören Yücel*'in bu konuda ne düşündüğünü bilmek istiyorum. Teşekkür ederim.

Yılmaz Aliefendioğlu - Efendim, cevaplar mümkün olduğu kadar kısa bir şekilde... Çok kısa olmak kaydıyla bir soru var...

Ali Şahin - Avukatım, Sayın *Yücel* hocam, önemli olan terör suçlarıdır; diğerleri önemsizdir, dedi, Ben bu görüşe katılamıyorum. Çünkü küçük suçlar da büyük suçların yavrusudur. Onların nedenlerini arayıp önlemezsen, onlar da büyüyüp büyük suç olacaklardır. Terör suçlarının da nedeni vardır. Hukuk işlemez, demokrasi işlemezse o düzende tabii terör ortaya çıkacaktır. Ceza vermekle suç ortadan kalkmaz, nedenlerini ortadan kaldırmak gerekir. Teşekkür ederim.

Yılmaz Aliefendioğlu - Efendim konuşma sırasına göre önce Yasemin Hanım soruları cevaplandırarak, lütfen kısa olmak şartıyla.

Yasemin Işıktaç - Oldukça ilginç sorular aldım, yalnız süreyle kısıtlı olduğu için elimden geldiğince cevaplandırmaya çalışacağım. Sayın *Yenisey* çok önemli bir noktaya işaret etti, bu da günümüzde çocuk suçluluğunun almış olduğu şeklin farklılığı. Birincisi çocuğun suç aleti olarak kullanılması. Burada da çocuğun mağdurluğu belki bir ölçüde daha artıyor. Demin, yakın çevreden başlamak üzere çocuk üzerindeki sosyal faktörlerin çocuk suçluluğuna etkisini belirtirken tam da bu noktayı söylemeye çalışmışım. Bu tür gereksinimleri karşılanmayan çocuklar bir açıdan suçluluğa itiliyor; diğer taraftan da bu tür çocuklar kullanılıyor. Bu kullanıma ülkemiz açısından çok ilginç bir örnek kan davaları olayıdır veya adam yaralama ya da müessir fiil uygulama ya da mala karşı suçlarda çocuk kullanma biçiminde ortaya çıkıyor. Çocuk oluşu dolayısıyla daha az ceza alacağı düşüncesiyle hareket ediliyor; iki kere kullanılmış oluyor; bir, yakınlarına yardım ettiği düşüncesiyle ikincisi de suçlu konumuna sokulduğu için. Ama suçun tehlikesini kaldırıyor mu çocuk tarafından işlenmesi? Bunun tabii ki ayrıca üstünde durmak lazım. Örgütlü suçlarda çocukların kullanılması meselesi de oldukça önemli. Gerek terör suçlarında olsun, gerekse grup halinde işlenen suçlarda olsun, çocuğun araç olması açısından, çocukların kullanılması sözkonusudur. Bir başka şeyi de gözardı etmemek lazım. O da özellikle batıda *genç yetişkinler* başlığı altında sunulan bir yeni tip suç kategorisi. Meselâ 18 yaşını doldurmuş ama 21 yaşına gelmemiş ama çok genç, o yaşta ona verilecek bir cezanın ilerde onun profesyonel bir suçlu olarak toplumu daha fazla uğraştırdığını düşünerek ortaya çıkan bir suç kategorisi; bu insanların yeniden topluma kazandırılmasına ilişkin bir suç kategorisi oluşturulmaya çalışılıyor ama demek ki

çocukların suçta alet olarak kullanılmasının yaratacağı sakıncaları da daima gözönünde tutmamız lazım. Hocamın ikinci bir sorusu, Türkiye'de refahla bağlantılı olarak çocuk çetelerinin ortaya çıktığını söylüyor. Bu belirli bir dini kisve altında olabileceği gibi belirli bir ideoloji altında da olabiliyor, sadece bu yönü yok tabii ki; refahla bağlantılı olarak çıkabildiği gibi, kimi zaman da tiner içen çocuklar gibi ya da bally kullanan alt gelir grubundan olan çocukların da Türkiye'de çete biçiminde örgütlenip toplu suçlar işlediklerini görüyoruz. Ama tabii ki bunlar anketlere çok fazla yansımış değil. Saptanması lazım, zaten ben önemine işaret etmek için söylüyorum bunları. Bir de hocam, tek çocukla suç bağlantısına ilişkin söylediğim şeylere bir ölçüde itiraz ettiler. Ben, Türkiye'deki tek çocuklu aile sayısının az olduğunu söylemek istedim. Zaten yapılmış olan araştırma da oldukça dar bir alanı içeriyor, acaba bütün Türkiye için bir örnek oluşturabilecek mi? Diğer taraftan, Brezilya'daki sokak çocuklarıyla ilgili olarak konuşuldu. Bunlar suçta alet olarak kullanılma olgusunun birer göstergesi. Toplumsal düzeni de bozuyor; artık onları çocuk gibi değil, saatli bomba gibi algılıyorlar. Yalnız gene de hemen hemen aynı fikirdeyim, Türkiye'de çünkü tek çocuk sahibi olan aileler büyük oranda üst gelir seviyesinde olan insanların çocukları. Bunlarda suçluluk oranının düşük olacağı kanısındayım, gene. Ailenin yapısının çocuğu onaylar biçimde olması belki de suçluluğu engelleyecektir. Bir de medyanın çocuk suçluluğuna etkisi, bu ayrı bir konu bence. Sadece çocuk suçlarına değil; kişi hak ve özgürlüklerine medyanın etkisi, özellikle hukuk devleti açısından da son derece rahatsız eden bir şey. Maalesef basın hak ve özgürlükleri, kişi hak ve özgürlüklerinin üstüne çıkmıştır. Bu, çocuk suçluluğu açısından da böyledir. Özellikle İtalya'daki temiz eller operasyonuna benzetilerek de isimlendirilen Türkiye'deki gelişmeler de gözönüne alındığında, medyanın hem savcı hem hakim olarak çoktan hükümler verdiğini ve delilleri de bir ölçüde kararttığını, hakimleri etkilediğini, yönlendirdiğini burada söylemek istiyorum. Bu belki ayrı bir tebliğ konusu olabilir, çünkü çok detaylı ve oldukça ilginç bir konu. Türkiye'de basın özgürlüğü maalesef kişi hak ve özgürlüklerinin üzerinde olarak algılanıyor. Bu, bir hukuk devleti bireyi olarak beni müthiş derecede rahatsız etmektedir. Kişi hak ve özgürlüklerinin üzerinde herhangi başka bir hak tanımak istemiyorum. Suçların tasnifine ilişkin diğer bir arkadaşımın sorduğu soru vardı. Suç tipleri açısından mala karşı işlenen suçlar %34.6, yani en fazla demek ki hırsızlık biçiminde ortaya çıkıyor; cinsel suçlar %26.7, diğer suçlar %23.7, adam öldürme %15.1 biçiminde sıralanmaktadır. Bir başka soru da boş zamanların suçta olan etkisi. Bu da gene çalışmayı bir ölçüde aşan bir şey, çünkü demin saymış olduğumuz sosyolojik olarak karşılanması gereken ihtiyaçların olmadığını, o çocuk üstünde yeterince ilginin olmadığını gösteriyor, böyle bir boş zaman kullanımı. Belki burda kendi oğlumun da çok meraklı olduğu atarileri ve oyun salonlarını da söyleyebilirim. Bu tür salonlar acaba suç odakları için birer şey olabilir mi?... Çok da fazla olumsuz bakmamak lazım. O işletmenin işletmecilik ilkelerine uyması esas olan, yoksa çocukların orada gidip de, yalnız tabii aile saatlerce habersiz oluyorsa tehlike yaratabilir. Onun dışında kalan boş zamanlarını değerlendirmesi zaten okul çocuğu olmak durumunda normal, eğer aile ilgileniyorsa da bu yaşlarda ya da bir büyüğünün gözetimi altında olması lazım. Boş bırakıyorsa artık burada çocuğu değil de birazcık aileyi hesaba katmak lazım. Hepsinden öte şunu söylemek istiyorum: Çocuk suçluluğunun ortaya çıkışında ailenin etkisi son derece yoğun. O nedenle anne babanın eğitimi, çocuk sahibi olmak isteyen insanların eğitiminden olaya başlamak lazım. Teşekkür ediyorum efendim.

Yılmaz Aliefendioğlu - Evet teşekkür ederiz, Yasemin Hanım. Mustafa Bey buyrun.

Mustafa Tören Yücel - Sayın başkan teşekkürler. Her şeyden evvel minnetimi tazelemek istiyorum. Sayın profesör *Hubert Rottleuthner*, *Ernst Hirsch*'den bahsetti. *Hirsch* deyince de *Mevlâna*'yı hatırlamamak elde değil. *Mevlâna*'nın güzel bir sözü var "Ne kadar bilirsen bil, senin bildiğin karşıdakinin anlayabildiği kadardır". Demek ki kusur bizde, biz anlatamadık. *Hirsch*'in ticaret hukukunda "çekte protesto"yu hiç unutamadım. Bir kere geldi, rüzgâr gibi Ankara'dan geçerken bize o dersi (*Sami Selçuk* hatırlar) verdi. O kadar temiz bir Türkçe ve anlatım gücüyle verdi ki unutmak ne mümkün? *Rottleuthner*'in yaklaşımı gibi, ben şüpheli bir adamım. Verilerin kurulması olayında şüpheliyim; gerçeğin araştırılmasında şüpheliyim. Yani bir kadı uyansa gelse, Türk mahkemelerine baksa fazla yabancılık çekmeyecek, onu anlatmaya çalışıyorum. Psikiatri ve psikolojinin adalet pratiğindeki katkısı çok önemli bir olay. Hiç bir zaman küçük suçları küçümsemiyorum. Özel bir araştırma ve monografik bir çalışmam var. Ama ben şunu diyorum. Bir yargılama olayında da, D.G.M'ne ilişkin olarak 1978 yılında dedim ki, ayrı bir DGM kurulmasına da gereksinme yok. Siz davalara toplum menfaati açısından ağırlık puanı vererek değerlendirdiğinizde, en yüksek puan alan davalarda hiç talik verilmemesi; diğerlerinin ise makûl sürede bitirilmesi. Verilerin korunması olayı da çok önemli. Biz adli sicil kurumu olarak, sabıka verileri üzerinde çok dikkatli ve çok ciddi olarak duruyoruz. Bazen vatandaşlar geliyor, "oğlumun sabıka belgesini alamaz mıyım, oğlum meşgul yahut karım meşgul"... Alamazsınız... Ama bazen, halkla ilişkilerde bir çatlama noktasına gelme riski de doğabiliyor. Ama yakın bir gelecekte o sorun da kalmayacak. Eğer Nüfus İdaresi otomasyon olayını büyük çapta hallederse, barkodlu nüfus kâğıdınızla "adlimatik"e gelip sabıka belgenizi alabilirsiniz. Verilerin korunması keyfiyeti çok önemlidir. Tabii sizin sorunuz ise başka şeyleri ortaya koyuyor; duruşmaların açıklığı, gizliliği meselesi... Ama bizim yargılama sürecinde otomasyonu getirdiğimizde, ki uyguluyoruz. Türkiye'nin 51 uç noktasında otomasyon projemiz uygulama halinde ve 29'unda savcılık otomasyonu var, örneğin İstanbul merkez adliyesinde olduğu gibi. Verilerin korunması diye şimdiye kadar bir gereksinim ortaya çıkmadı, ama çok önemli bir konu üzerinde durdunuz, bu konuda Avrupa Konseyinde verilerin korunmasına ait bir sözleşme var. Esas Türkiye çapında önemli bir görev şu: sözleşmeyi yasalaştırmak için Türkiye'nin kendi iç hukuku bakımından "Verilerin Korunması Kanunu"nu çıkarması lâzım. Bu bence ivedilikle ve öncelikle yapılması lâzım gelen bir şey; bu soruna dikkatimizi çektiğiniz için çok teşekkür ederim.